

dr Marek Rozkrut

Partner, Główny Ekonomista EY
Zespół Analiz Ekonomicznych

Sukces polskiej gospodarki w ostatnich dekadach to przede wszystkim zasługa prężnie działających przedsiębiorstw. Od początku transformacji ustrojowej stanowiły one fundament sektora prywatnego, którego znaczenie dla polskiej gospodarki w tym czasie nieprzerwanie rosło. W 2015 r. przedsiębiorstwa prywatne wytworzyły już blisko $\frac{3}{4}$ polskiego PKB.

Mimo powyższych zmian, Polska nadal jest krajem o stosunkowo niewielkiej liczbie przedsiębiorstw, a duża część firm to podmioty o bardzo małej skali działalności. O ile mikrofirmy odgrywają relatywnie dużą rolę w zatrudnieniu, to ich wydajność w relacji do większych przedsiębiorstw jest w Polsce najniższa spośród wszystkich krajów UE. Powyższe spostrzeżenia wskazują, że dla rozwoju gospodarczego byłoby bardzo korzystne „urośnięcie” wielu mikrofirm do kategorii firm małych (zatrudniających od 10 do 49 osób). Wyniki uproszczonej symulacji pokazują, że gdyby struktura zatrudnienia w Polsce była taka jak przeciętnie w UE (tj. gdyby więcej osób w Polsce pracowało w przedsiębiorstwach małych, a odpowiednio mniej w mikrofirmach), to PKB Polski mógłby być wyższy o 2,7%.

Analiza struktury własnościowej przedsiębiorstw pokazuje rosnącą rolę podmiotów zagranicznych w Polsce. W 2016 r. odpowiadały one za ok. 39% wartości dodanej wytworzonej przez przedsiębiorstwa niefinansowe zatrudniające co najmniej 10 osób. Firmy zagraniczne charakteryzują

się najwyższą wydajnością, mierzoną wartością dodaną na pracującego. Równocześnie ponad 1/3 ich przychodów stanowi sprzedaż eksportowa. W rezultacie firmy zagraniczne odpowiadają aż za ok. 63% sprzedaży eksportowej analizowanej grupy przedsiębiorstw niefinansowych. Warto także zaznaczyć, że w 2016 r. jedynie w przedsiębiorstwach z dominującym udziałem kapitału zagranicznego odnotowano wzrost inwestycji (o 5,3% r/r w ujęciu nominalnym) w Polsce. W tym czasie krajowe firmy prywatne zmniejszyły swoje nakłady brutto na środki trwałe o 6,6%, natomiast przedsiębiorstwa z udziałem kapitału publicznego odnotowały spadek inwestycji aż o 43,5% w porównaniu do 2015 r.

W raporcie podkreślamy wiele pozytywnych czynników dotyczących prywatnych przedsiębiorstw z dominującym udziałem kapitału krajowego. W latach 2011-2016 to właśnie w tej grupie firm wydajność pracy rosła najszybciej, dzięki czemu domykały one lukę wydajności względem pozostałych przedsiębiorstw w Polsce. Sprzyjało to równocześnie najszybszemu wzrostowi przeciętnych wynagrodzeń w grupie prywatnych firm krajowych, w stopniu odpowiadającym wzrostowi wydajności pracy. Jednocześnie warto odnotować, że w ww. okresie krajowe firmy prywatne zwiększały swoją sprzedaż na rynki zagraniczne w tempie szybszym niż firmy zagraniczne, co wskazuje, że coraz aktywniej działają one na arenie międzynarodowej.

To właśnie umiędzynarodowienie działalności polskich przedsiębiorstw było kluczowym czynnikiem ich wzrostu, a jednocześnie jednym z mierników ich sukcesu oraz ilustracją zmian zachodzących w ich strategiach

Podsumowanie >>

konkurowania. W ostatnich 15 latach otwartość polskiej gospodarki wzrosła bardzo znacząco. Potwierdza to wzrost relacji wartości eksportu z niecałymi 29% do ponad 52% PKB. Polskie firmy w tym czasie systematycznie zwiększały swój udział w najważniejszych rynkach zagranicznych - zarówno krajów Europy Zachodniej, jak i w naszym regionie. Na przykład, w latach 2004 - I poł. 2017 r. udział eksportu towarów z Polski w imporcie Holandii i Francji wzrósł ponad dwukrotnie, a w przypadku Wlk. Brytanii nawet trzykrotnie.

Analiza działalności polskich firm z punktu widzenia międzynarodowych łańcuchów wartości pozwala wyodrębnić tzw. eksport wartości dodanej, czyli tę część produkcji, która jest wytwarzana w Polsce, ale finalnie jest konsumowana lub zużywana za granicą. Okazuje się, że udział eksportu wartości dodanej w polskiej wartości dodanej ogółem wzrósł w latach 2000-2014 z ok. 20% do 34%. W tym ujęciu polska gospodarka należy do krajów bardzo silnie zintegrowanych w ramach międzynarodowych łańcuchów produkcji.

Jednym z kluczowych wniosków z niniejszego raportu jest to, że w okresie od połowy lat 90-tych to właśnie popyt zewnętrzny odpowiadał za większość wzrostu gospodarczego w Polsce. Proces ten był jeszcze silniejszy w niektórych krajach Europy Środkowo Wschodniej. Niemniej, o ile po ostatnim globalnym kryzysie finansowym w krajach naszego regionu nastąpiło znaczące obniżenie wkładu eksportu do wzrostu wartości dodanej, to w Polsce miała miejsce sytuacja odwrotna. Pozwala to spojrzeć na źródła wzrostu gospodarczego w Polsce z innej perspektywy niż ma to często miejsce w dyskusji publicznej.

W warunkach niekorzystnych zmian demograficznych, które będą ograniczać wzrost rynku wewnętrznego i tym samym rolę popytu krajowego w generowaniu aktywności gospodarczej, popyt

zewnętrzny powinien pozostać ważną determinantą rozwoju polskiej gospodarki. Warto jednak zaznaczyć, że o ile udział eksportu wartości dodanej w całości wartości dodanej brutto w Polsce jest już bardzo wysoki na tle innych krajów, to niepokojąca jest jego silna koncentracja w krajach UE oraz innych gospodarkach Europy Środkowo-Wschodniej. Ten regionalny charakter uczestnictwa Polski w międzynarodowych łańcuchach wartości wskazuje, że opiera się ono w znacznej mierze o konkurencyjność kosztową, której utrzymanie w dłuższym okresie nie będzie możliwe.

W tym kontekście ważne są odnotowywane zmiany w profilu uczestnictwa polskich firm w handlu międzynarodowym, znajdujące odzwierciedlenie m.in. w zwiększonym ich zaangażowaniu w ostatnich etapach produkcji w ramach międzynarodowych koncernów bądź oferowaniu własnych, kompletnych produktów końcowych. Także wyniki badań prowadzonych wśród przedsiębiorców wskazują na obniżające się, choć wciąż kluczowe, znaczenie cen i czynników kosztowych dla budowania pozycji konkurencyjnej firm, przy równocześnie rosnącej roli czynników pozakosztowych.

W procesie transformacji dotychczasowych źródeł konkurencyjności polskich firm kluczową rolę będzie odgrywać ich działalność innowacyjna. Z jednej strony, przywołane w raporcie dane prezentują mało korzystny obraz innowacyjności polskich przedsiębiorstw na tle innych krajów UE. Z drugiej strony, wymieniamy szereg argumentów wskazujących, że dane te niekoniecznie właściwie odzwierciedlają obecny stan aktywności firm w analizowanym obszarze. W szczególności, w Polsce do niedawna przedsiębiorcy nie posiadali istotnych bodźców do szczegółowego sprawozdawania swojej aktywności innowacyjnej, czego skutkiem mogło być znaczące zaniżenie odpowiednich wskaźników. Równocześnie w raporcie

odnotowujemy szereg pozytywnych zmian, jakie zachodzą w ostatnim czasie w obszarze innowacyjności w Polsce, ale które nie znalazły jeszcze odzwierciedlenia w publicznych statystykach.

W swojej codziennej działalności przedsiębiorcy zmagają się z różnego rodzaju ograniczeniami i barierami. Część z nich jest wynikiem procesów globalnych, a część jest związana ze specyfiką polskiej gospodarki, w tym jej środowiskiem regulacyjnym. Wyniki licznych badań prowadzonych wśród przedsiębiorców wskazują w szczególności na narastające problemy z niedoborem (wykwalifikowanych) pracowników. Choć nie jest to jeszcze kluczowa bariera w ocenie przedsiębiorców, wiele czynników omawianych w raporcie wskazuje na to, że jest to zmiana strukturalna, która będzie stanowić coraz ważniejsze ograniczenie dla firm. Ważną wskazówką dla decydentów gospodarczych mogą być także bariery, które są podkreślane przez polskich przedsiębiorców w znacznie większym stopniu niż przeciętnie ma to miejsce w innych krajach. W tym kontekście zdecydowanie największym problemem wydają się być skomplikowane przepisy podatkowe, a w dalszej kolejności także niestabilność polityki gospodarczej. Wnioski dotyczące potrzeby uproszczenia systemu podatkowego i zmniejszenia związanych z nim administracyjnych obciążeń znajdują potwierdzenie w wielu różnych badaniach, zarówno międzynarodowych, jak i krajowych

Przedstawione w niniejszym raporcie zależności oraz spostrzeżenia będą przedmiotem dalszych analiz prowadzonych przez EY. Równocześnie mamy nadzieję, że będą one stanowić cenny wkład do dyskusji na temat polskiej przedsiębiorczości, a tym samym będą wspierać poszukiwanie rozwiązań sprzyjających poprawie warunków funkcjonowania firm w Polsce.